

Sisällys

Lukijalle 11

Silta ja taistelukenttä 13

Esihistorian vuosituhanneet 15

Jäätä, kiveä ja keramiikkaa 16

Siirtyminen maanviljelyyn ja karjanhoitoon 18

Muinaislinnojen aika 21

Kaupankäyntiä ja sotaretkiä 23

Yhteiskunta järjestäytyy: kylät, kihlakunnat ja maakunnat 25

Ylimykset, vapaat talonpojat ja orjat 28

Maakeel ja maarahvas 30

Keskiaika: osana Vanhaa-Liivinmaata 33

Saksalaiset tulevat 34

Virolaiset alistetaan 36

Valtiojärjestelmän pystyttäminen 40

Sisäistä rauhattomuutta, ulkoista uhkaa 43

Sääty-yhteiskunnan synty 45

 Pappeja ja pakanoita 46

 Saksalaiset ritarit 48

 Vasalleista aatelissäädyksi 49

 Kaupungit – porvariston valtakunta 51

Talonpojan tie vapaudesta perintöalustalaiseksi 58

 Kartanoherruuden synty 58

 Perintöalustalaiset ja vapaat talonpojat 59

 Raskaat työt, rankat huvit 61

Kauppaa idän ja lännen kanssa 62

Kulttuurin kirjo 63

 Tuomiokirkkojen, luostareiden ja kaupunkien koulut 63

 Jumalan ja maallisen vallan linnoitukset 64

 Kuolema karkeloi 66

Paavi väistyy, Luther tulee 68

Rauhallista siirtymistä, mutta myös kuvainraastoa 68
Kansankielisen kirjallisuuden ensi oraati 69

Suurten naapureiden temmellyskenttänä (1558–1629) 71

Ritarikuntavaltio rapistuu, sodanuhka kasvaa 72

Taistelu Liivinmaan herruudesta 1558–1583 73

Ruotsin ja Puolan ”jatkosota” 1600–1625 76

Viro kolmen naapurin jakamana 77

 Puola-Liettuan Viro: Pohjois-Liivinmaa 78

 Ruotsin Viro: Vironmaan herttuakunta 80

 Tanskan Viro: Saarenmaa 81

Ruotsin suurvallan yhteydessä (1629–1710) 83

Väestökehitys: romahduksesta uuteen romahdukseen 84

Emämaa ja provinssit 85

 Vironmaan herttuakunta 85

 Liivinmaan kenraalikuvernöörikunta 86

Kruunu ja aateli vastakkain 87

 Paisuvat läänitykset ja lahjoitukset 87

 Isoreduktio – kruunun ja Liivinmaan aatelin kaksintaistelu 88

Kartanonherrat ja alustalaiset 91

 Tehostuva kartanotalous 91

 Talonpoikien taakat: päivätyöt ja verot 93

 Kurissa ja herrojen nuhteessa 95

 Kruununtalonpoikien parantunut asema 97

Kaupungit ja kauppa talouden vetureina 99

 Kukoistusta ja raunioita 99

 Vanhoja ja uusia ammatteja 100

 Kaupankäynnin kiemurat 101

Luterilaista kirkkopoliittikkaa 104

 Saarenmaan kirkkoprovinsi 104

 Vironmaan hiippakunta 105

 Liivinmaan (kenraali)superintendenttikunta 106

Koululaitos ja yliopisto 107

 B. G. Forselius ja maaseudun kansanopetus 107

 Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina 109

Vironkielinen kirjallisuus viriää 110

Renessanssista barokkiin 113

Jäähyväiset Ruotsille: suuri Pohjan sota 116

Suuresta Pohjan sodasta

maaorjuuden lopettamiseen (1710–1820) 119

Uskollinen saksalainen yläluokka 120

Itämeren provinssien aatelineen itsehallintojärjestelmä 122

Raatiherrat ja porvarit 123

Imperiumin vastaisku: käskynhaltijakunta 1783–1796 124

- Ruton kiroja, kasvavaa syntyvyyttä 126
- Kartanot ja talonpojat 128
 - Kartanotalouden kivijalat: vilja, viina ja vasikat 128
 - Ylellisyys ja sen vaikea hillintä 129
 - Talonpoikien elämää 131
 - Alustalainen ja kartanonherra 133
- Kauppahuoneita ja torikauppaa 136
- Kirkkohallintoa ja herätysliikkeitä 137
 - Kenraalisuperintendentti ja maalaispappi 137
 - Uskonelämän uudistajat: pietismi ja herrnhutismi 138
- Opetusta rahvaan ja säätyläisten lapsille 139
- Yliopisto: syväjäätä keisarin armon aurinkoon 141
- Valistuksen vuosisata 143
 - Litteraatit valistajina 143
 - Baltiansaksalainen seura- ja kulttuurielämä 144
 - Valistusta virokseksi 145
- Barokista uusklassismiin 146
 - Kartanoiden kukoistus 146
 - Muotokuvia ja maisemia 150
- Maaorjuuden lopettaminen 151
 - Maltilliset litteraatit ja kiivaat 151
 - Vapaus ilman maata 152

Maaorjuuden lopettamisesta ensimmäiseen maailmansotaan (1820–1914) 157

- Maanvuokraajasta tilalliseksi 158
 - Talonpoikasliikehdintää ja uskonvaihtamista 158
 - Ritarikunnat havahtuvat: uudet talonpoikaislait 1849 ja 1856 159
 - Kunnallisen itsehallinnon synty 161
 - Tilakaupat käynnistyvät 161
- Väestö kasvaa ja kaupunkilaistuu 164
 - Maalaisia ja kaupunkilaisia 164
 - Krimille ja Siperiaan 165
- Maatalouden murros 166
 - Kriisin kautta uudistuksiin 166
 - Valistuksen ja yhteistyön teho 168
- Teollisuutta ja automobiileja 168
- Saksalainen, virolainen vai venäläinen kirkko? 171
 - Vuoden 1832 kirkkolaki ja ortodoksisen kirkon voimistuminen 171
 - Luterilaisen kirkon virolaistuminen 172
- Koululaitos ja yliopisto 172
 - Kansakoulut tuovat lukutaidon 172
 - Piirikoulut ja kymnaasit 173
 - Tarton yliopisto venäläistyy ja virolaistuu 174
- Kansakunta muotoutuu 177
 - Kansallisen liikkeen alku 177
 - Joukkoliikkeen synty 179

- Katkera hajaannus 183
- Virolaistunut painettu sana 186
- Venälaistamisesta kansallisen toiminnan vireytymiseen 188
- Yhtenäistämispolitiikan lähtökohdat ja luonne 188
- Alkusoitto: kiivas kynäsota 189
- Hallinnollisen venälaistämisen alku 190
- Venälaistämisen huippukausi 191
- Entä tulokset? 193
- Pessimismi väistyy 194
- Vapauspäivistä veripäiviksi 1905–1906 194
- ”Toinen kansallinen herääminen” venälaistämisen varjossa 197
- Uusi venälaistämisaalto 197
- Realismin läpimurto kirjallisuudessa 199
- Noor-Eesti: Eurooppa Viroon ja Viro Eurooppaan! 200
- Ammattimaisen taiteen synty 202

Itsenäisen valtion synty (1914–1920) 203

- Uskolliset virolaiset 204
- Väliaikainen autonomia 204
- Bolševikkivallan kuukaudet 207
- Itsenäisyyden julistaminen 209
- Saksan miehitysaika 210
- Kaksinkertainen vapaussota 212
- Tarton rauha 215

Tasavallan rakentaminen (1920–1939) 271

- Uusi Viro uudessa Euroopassa 218
- Kansallisuuksien kirjo 218
- Perustava kokous ja maareformi 219
- Yhtiöparlamentaarinen perustuslaki 221
- Sisäpolitiikan suunta: vasemmalta oikealle 221
- Kommunistien vallankaappausyritys 1924 224
- Turvallisuutta etsimässä 225
 - Itsenäisyyden tunnustaminen, Kansainliiton jäseneksi 225
 - Reunavaltioyhteistyön yritykset, Baltian *entente* 226
 - Liittotoiveet Suomen ja Skandinavian kanssa 228
 - Suhteet Neuvostoliittoon 230
 - Alkava lähentyminen Saksaan 231
- Pätsin Viro 232
 - Vapaussoturit astuvat esiin 232
 - Maaliskuun 12. päivä 1934 233
 - Vuoden 1938 perustuslaki 235
- Teollistuva maatalousvaltio 238
 - Talouspolitiikan linjaukset 238
 - Maatalous selkärankana, teollisuus monipuolistuu 240
 - Tuontia ja vientiä 242

- Rautateitä ja lentolinjoja 243
- Kulttuuria laidasta laitaan 244
 - Vihdoinkin virolainen yliopisto 244
 - Kansallisten vähemmistöjen kulttuuriautonomia 245
 - Vapaa virolainen kansankirkko 245
 - Kirjallisuuden padot aukeavat 247
 - Avantgardismista funktionalismiin 249
 - Valistusta ja viihdettä massoille 252

Itsenäisyyden menetys (1939–1944) 255

- Tukikohtakausi 256
 - Uhka kasvaa 256
 - Tukikohtien luovutus 257
 - Virallista optimismia 259
- Neuvostotasavallan ensimmäinen vuosi 260
 - Miehityksen kautta Neuvostoliiton osaksi 260
 - Sovjetisointia ja kyydityksiä 265
- Saksalaismiehitys 1941–1944 267
 - Miehityshallinnon järjestäminen 267
 - Juutalaisten kohtalo 269
 - Yritykset itsenäisyyden palauttamiseksi 270
 - Puna-armeija palaa 271
 - Kaatuneita, teloitettuja, kyyditettyjä ja paenneita 272

Sirpin ja vasaran otteessa (1944–1991) 273

- Stalinin varjo 274
 - Neuvostojärjestelmän palauttaminen 274
 - Valta ja sen käyttäjät 275
 - Vastarinta ja suurkyyditykset 278
 - Suunnitelmatalouden toteuttaminen 279
- Suojasäästä pysähtyneisyyden ja venäläistämisen aikaan 282
 - Käbinin ja Vainon Viro 282
 - Komentotalouden uusia tuulia – ja vanhoja 286
- Muukalaistuva neuvostotasavalta 288
- Kulttuuria sosialismissa 289
 - Kirjallisuuden kaksi haaraa 289
 - Kansallinen draama elpyy 294
 - Ernesaks, Pärt ja Tormis 294
 - Sosialistista realismia ja uusia taidevirtauksia 295
- Elämää arjessa 296

Uuden itsenäisyyden alku (1991–) 301

Apaattisuudesta toimeliaisuudeksi 302

Alkutahdit: fosforiittisota ja Ime-ohjelma 302

Kansanrintama ja Viron kongressi 303

Itsenäisyyden palauttaminen 306

Irti Neuvostoliitosta 306

Politiikantekoa opettelemassa 307

Suuntana Nato ja Euroopan unioni 311

Ruplasta kruunun kautta euroon 313

Kirjallisuus 315

Henkilöhakemisto 345